

Aşûre kelimesi üzerinde yapılan değerlendirmelerin bir kısmı, bu kelimenin Arapça on sayısı ile ilgili olan **aşr** ve **âşir** veya develerin güdülmesiyle ilgili ısr kökünden türemiş olabileceği düşüncesinden hareketle, kelimenin Arapça bir kelime olduğunu; bir kısmı da bu kelimenin İbrânice **aşûr**'dan geldiğini ifade ederek, İbrânice olduğunu ileri sürmektedirler. Fakat âlimlerin çoğu bu görüşe katılmamakta, kelimenin Arapça asıllı olduğunu benimsemektedirler. Menşei ne olursa olsun, kelimenin bütün Sâmi diller arasında ortak bir kelime olduğu anlaşılmaktadır.

Muharrem ayının onuncu günü tutulan ve adına aşûre orucu denilen bu orucun menşei kaynaklarda genel olarak iki noktada toplamaktadır:

1. Âşûrâ günü / Muharrem ayının onuncu günü, Hz. Mûsâ ve kavminin, Firavun'un zulmünden kurtulduğu ve yahudilerin oruç tutmakla mükellef olduğu bir gündür. Hz. Nûh zamanından beri bütün Sâmi dinlerde makbul sayılan âşûrâ gününde oruç tutmak yahudilere farz kılınmıştı. Onlar, yedinci ayları olan Tişrin'in onuncu gününe rastlayan âşûrâyı bayram telakki ederek birtakım merasimler icra eder ve bir yıllık günahlardan temizlenmek üzere oruç tutarlardı

2. Âşûrâ günü / Muharrem ayının onuncu günü Hz. Nuh'tan itibâren bütün Sâmi dinlerde mevcut olan ve Câhiliye devri Araplar'ı arasında da Hz. İbrahim'den beri önemli görülüp oruç tutulan bir gündür.

Âşûrânın menşeiyle ilgili bu iki yorum dışında bazı tarih, hadis ve fıkıh kitaplarında yer alan haberlerde, bu günün ;

-Hz. Âdem'in tövbesinin kabul edildiği,

-Hz. Yûnus'un balığın karnından çıkarıldığı,

-Hz. Mûsâ ve îsâ'nın doğduğu,

-Hz. Süleyman'a mülkün verildiği,-Hz. Davud'un tövbesinin kabul edildiği,

-.....

-Hz. Peygamberin geçmiş ve gelecek bütün günahlarının affedileceğine dair kendisine Allah tarafından teminat verildiği ve Mekke'den Medine'ye hicret ettiği gün olarak tavsif edilmektedir. Ne var ki bunları ilmen doğrulama imkânı olmadığı gibi bir kısmının yanlışlığı da ortadadır.

Peygamberimizin uygulamasına baktığımız zaman O'nun, Câhiliye devrinde Kureyş'in de tuttuğu âşûrâ orucunu Peygamberlik verilmeden önce tutmuş olduğunu, sonra bir ara terketmişse de Medine'ye hicret edince Hz. Musa'nın şeriatına uyarak ramazan orucu farz kılınıncaya kadar bir veya iki sefer o da bu orucu tuttuğunu ve müslümanlara da tutmalarını emrettiğini görüyoruz. Hatta bu konuda henüz bir emir bulunmamakla birlikte Rasûlullah münâdîler çıkararak âşûrâ orucunu halka duyurmuş, geceleyin oruca niyet etmeyenlerin günün yarısında haberdar olsalar dahi o andan itibaren oruca başlamalarını emretmiş, ancak ramazan orucunun farz kılınmasıyla bu orucu tutup tutmama konusunda müslümanları muhayyer bırakmıştır.

Konuyla ilgili rivayetlere gelince, Aşure gününde oruç tutup tutmama konusundaki rivayetler iki grupta toplanmaktadır. Birinci grup rivayetlerde peygamberimizin bu günde oruç tuttuğu ve ashabına da oruç tutmayı teşvik ettiği ile ilgili rivayetlerdir. Bazılar şöyledir:

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
الْمَدِينَةَ وَجَدَ الْيَهُودَ يَصُومُونَ عَاشُورَاءَ فَسُئِلُوا عَنْ ذَلِكَ
فَقَالُوا هَذَا الْيَوْمَ الَّذِي أَظْهَرَ اللَّهُ فِيهِ مُوسَى عَلَى فِرْعَوْنَ
وَنَحْنُ نَصُومُهُ تَعْظِيمًا لَهُ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وسلم « نَحْنُ أَوْلَى بِمُوسَى مِنْكُمْ » . وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ

...İbn Abbas (r.anhumâ)'dan; demiştir ki:

Rasûlullah (s.a.) Medine'ye gelince Yahudileri, aşure günü oruç tutarlarken buldu. Bunun sebebi sorulduğunda Yahudîler: Bu (gün) Allah (c.c.)'ın Fir'avn'e karşı Musa'ya yardım ettiği gündür. Biz onu tazim için bugün oruç tutuyoruz" dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.) "**Biz Musa'ya sizden daha yakın (ve daha müstehak)ız**" buyurdu ve aşure orucunu emretti.

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
صِيَامُ يَوْمِ عَاشُورَاءَ إِنِّي أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ

...Ebû Katâde'den rivayet edildiğine göre; Resûlullah (S.a.v.) şöyle buyurdu, demiştir: "**Allah'm,aşure günü orucuyla ondan önceki yi!(in günahların) ı bağışlamasını şüphesiz umarım.**"

İkinci grup rivayetlerde ise, Aşure günü oruç tutup tutmama konusunda ümmetin muhayyer olduğu, dileyenin tutabileceğini dileyenin de tutmayabileceği ifade edilmektedir. Bu konudaki bazı rivayetler de şöyledir:

عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ كَانَتْ قُرَيْشٌ تَصُومُ
عَاشُورَاءَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
يَصُومُهُ فَلَمَّا هَاجَرَ إِلَى الْمَدِينَةِ صَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ فَلَمَّا فُرِضَ
شَهْرُ رَمَضَانَ قَالَ « مَنْ شَاءَ صَامَهُ وَمَنْ شَاءَ تَرَكَهُ

Âişe (r.a) 'dan nakledilmiştir; Âişe şöyle demiş:

«Cahiliyet devrinde Kureyş aşure günü oruç tutarlardı. Rasûlullah (s.a.v) de tutardı. Medine'ye hicret edince bu orucu yine tuttu ve tutulmasını emir buyurdu.

Ramazan ayı(nda oruç) farz kılınıncı : — Aşura orucunu isteyen tutar, isteyen ter keder, buyurdular.» buyurdular.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ كَانَ عَاشُورَاءَ يَوْمًا نَصُومُهُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَلَمَّا
نَزَلَ رَمَضَانَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « هَذَا يَوْمٌ
مِنْ أَيَّامِ اللَّهِ فَمَنْ شَاءَ صَامَهُ وَمَنْ شَاءَ تَرَكَهُ

İbn Ömer (r.a.)'den; demiştir ki, aşure (günü), câhiliye devrinde oruç tuttuğumuz bir gündü. Ramazan (oruç) farz kılınıncı, Rasûlullah (s.a.); "**Bu (gün)Allah'ın günlerinden bir gündür. Dileyen o gün oruç tutar, dileyen tutmaz.**" buyurdu.

Rasûl-i Ekrem, yahudileri taklit etmemek ve hurâfelerinin İslâm bünyesine girmesine engel olmak için müminleri uyarmış ve sadece âşûrâ günü/muharremin onuncu günü değil, **muharremin dokuz, on ve on birinci günlerinde** oruç tutmalarını tavsiye etmiştir.

İbn Abbas'tan merfûan gelen bir rivâyette Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

صُومُوا يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَخَلِفُوا الْيَهُودَ صُومُوا يَوْمًا قَبْلَهُ أَوْ يَوْمًا بَعْدَهُ

“Aşure günü oruç tutun, Yahudilere muhalefet edin; Aşureden bir gün önce veya bir gün sonra oruç tutun.”

"Şehrullahi'l-Muharrem" olarak meşhur olan, yani "Allah'ın ayı Muharrem" olarak bilinen Muharrem ayı, İlâhî bereket ve feyzin, Rabbani ihsan ve keremin coştığı ve bollaştığı bir aydır. Bu konudaki delillerin değerlendirilmesi sonucunda Hanefî ve Mâlikî mezheplerinde muharremin dokuzuncu günü ile birlikte onuncu günü ya da onuncu günü ile birlikte on birinci günü oruç tutmak **mesnun** (sünnet) olarak kabul

edilmiş, ayrıca Hanefî mezhebinde muharrem'in sadece onuncu günü (âşûrâ günü) oruç tutulması mekruh sayılmıştır.

“Müslüman Türkler'in dinî halk geleneğinde önemli bir yer tutan **âşûrâ**, aynı zamanda, muharrem'in onuncu günü başlamak üzere daha sonraki günlerde de özel merasimlerle pişirilip dağıtılan tatlıya (aşure) ad olmuştur. Çok eskiden beri devam eden aşure aşı, Osmanlılar döneminde sarayda da pişirilirdi. Helvacıların nezâretindeki aşçılar ve kiler ağaları tarafından hazırlanan aşure, muharrem'in onundan itibaren "**aşure testisi**" adı verilen özel kaplarla saray dairelerine ve halka birkaç gün süreyle dağıtılırdı. Anadolu'da zengin aileler ve esnaf teşkilâtları tarafından pişirilen aşure sebilciler, duagûlar ve halkın iştirak ettiği merasimlerle dağıtılır, bazı bölgelerde aşure dağıtımından sonra kurban kesilirdi. Günümüzde de âşûrâ orucu tutmak ve aşure tatlısı pişirmek bütün canlılığıyla devam etmektedir”

Bu tür uygulamalarda, -dinde bir dayanağı bulunmadığı sürece- bir matem veya kutlama niyeti ve şeklinin bulunmamasına dikkat edilmeli; İslâmiyet'in daima teşvik edegeldiği hayır-hasenât işlemek için, dinde oruç tutulması tavsiye edilen böyle bir günü iyi vesile sayma niyetinin dışına taşımamalıdır. Yani Muharrem'in onuncu günü kutsal bir gündür. Dolayısıyla bu kutsal günü **“aşure tatlısı ve benzeri tatlılar yaparak insanlara dağıtmak dinin bir emridir”** şeklinde anlamak, o niyetle yapmak uygun değil, bir **bid'at** işlemektir. Bu tür âdetler bir kültürdür, gelenektir, insanlar arasındaki kaynaşmayı artırır ama, dinin emrettiği bir husus değildir. Dinle gelenek birbirine karıştırılmamalıdır. Ayrıca Âşûrâda oruç tutmanın fazileti konusunda sahih hadislerin bulunmasına karşılık o gün yıkanmak, gözlere sürme çekmek, süslenmek, kına yakmak, bayramlaşmak, hububat karışımı aş (aşure) pişirmek, sadaka vermek, mescidleri ziyaret etmek, kurban kesmek gibi fiiller hakkında sahih bir rivayete rastlanmamıştır.

Hanefî ve Mâlikî mezheplerinde muharrem'in dokuzuncu günü ile birlikte onuncu günü ya da onuncu günü ile birlikte on birinci günü oruç tutmak **mesnun (sünnet)** olarak

kabul edilmiş, ayrıca Hanefî mezhebinde muharrem'in **sadece onuncu günü (âşûrâ günü)** oruç tutulması **mekruh** sayılmıştır. Her zaman sadaka vermek hayır hasenatta bulunmak, dinin teşvik ettiği şeydir, kişinin gücü yetiyorsa bu günlerde de pekala böyle hayır-hasenatta bulunabilir, imkanı yoksa yapmaya da bilir. Önemli olan niyeti iyi belirlemektir.

Diğer taraftan İslam tarihinde acı bir hatıra olarak yad edilen Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesi de muharrem'in onuncu gününe (h. 6a/1 Ekim 680) rastladığı için, âşûrâ günü ayrı bir anlam taşımaktadır. Bu sebeple Şiîler, âşûre gününü Hz. Hüseyin'in intikamını alma sözünü tazeledikleri bir matem günü kabul ederler; hatta dövünerek ve kendilerine işkence yaparak bu oruca başlarlar. Esasen dinin yasakladığı bu nevi bir matem, Şiî inancın canlı tutulmasında ve mezhep bütünlüğünün sağlanmasında önemli rol oynamıştır.

Buhârî, es-Savm, 1; Aynî, Umdetü'l-Kârî fi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî, VIII, s.6; Yavuz, Yusuf Şevki, DİA, Aşura mad.

Kitab-ı Mukaddes, Levililer, 16/ 30-34, 23/27

Diyarbakri, 360.

Buhârî, "Şavm", 69

Buhârî, es-Savm, 69; Tecrid-i Sarîh, VI, 307, 308

Ebu Davud, Sıyam, 64

İbn Mâce, Sıyâm, 41

Müslim, Sıyâm, 113

Ebu Davud, Sıyam, 64

İ.Canan, Kütüb-i site, IX, 461

Yavuz, a.g.m.